

ČÍTANKA

pro

školy obecné čtyř- až osmitřídné.

DÍL I.

S psacím písmem ležatým.

Složili

Jan Šťastný, Jan Lepař a Josef Sokol.

(Nezměněný otisk textu z roku 1895.)

Cena 40 haléřů.

V Praze.

Císl. král. školní knihosklad.

1896.

i i i

i i i i i i
i i i i i i

o

o o i o w o i
w o o i o i w

a

a a i a o a u
o a a i a a u
á i i i n ó i á
á a i i i i w ó

e
 eaeoeie
 weaeoei
 édiúóié
 áaéeiií

y
 yeayayuy
 oyeyayuu
 áyéyíyéyé
 ýyéedai

m

mi m o m e

ma m u m y

mi m i m o m o n i

mo m i m o m i m o

me m e m o m e m i

me m i m e m o m e

ma m a m u m u m a

m u m a m u m a m i

m y m y m u m a m o

m y m u m e m a m y

má
mí mémij
mémimimá
mimimamámimo
mámamámij my me
mémeme mi mu my
mímémijmámé
mámamámimo má
mámeme mámamu my
mémémumu mimo
umi my umime

l
li l a l e
l o l u l y
li li la la li la
li la la li la li
le le li la le le
le li la li la le
lo lo lu lo lu lo
lu le lu lo li lu
ly ly lu lo ly lu
lu le lo la ly lo

lmi.

ki mi lá má lu mü
 ly lá lé my má mé
 me le me lu me le me
 u me lu u me le me
 ma le ma lá emi la
 mi ly mi lá li lí e
 lo my u lo mü lá me
 lá ma li a u lo mi li
 my li má lo u my li
 má má lo u li mü li

v
v l m
ve le vi li vo lo vu
my a vy. vy-volá-vá.
ví-me. u-mí-me. vell.
mi-vá-me. u-mí-vali.
le-vý. le-vá. vy-lé-vá.
vi-lé-ma vo-lá-e-vu.
mi-lova-ly. u-vi-ly.
ví-le-li. má-me vá-ly.
u-lo-vi-la. u-lo-vi-li.

S

s. v l m
se ve so vo si vi su
so va. vo sa. lo so si.
lo vi se. si la. sá lá.
se su lo se. lí sá se.
ma so se o so li lo.
ma lá eva se sí lí.
mí sí vá. má mí su.
sa mé vá ly a mí oy.
o sé vám e u lessa.

d

d s r l m

du su do so de se da

do-my a sa-dy. do-ly.

ve-de-me. do-ve-de-me.

vi-dá a do-ví-dá se.

u do-mu se-dá-vá-me.

li-li vo-du do su-du.

do vo-dy dá-me so-dy.

vo-sa dá se do me-du.

li-dé se u-du si-li.

t
 t d s v
 te de ty dy to do ta
 te ta ví ta la ví ta.
 ó ty ví te! ó vy te to!
 má te u my té mí sy.
 dá te li mi to si to?

 te sá te. vy me te te.
 mo tá te. ma te te se.
 mo ty lové lí ta li.
 ví td me le to mi le.

k
 k t d s
 ko to ku tu ky ty ka
 o-ko. ko-lo. ko-li-ky.
 su-ky. ku-la-té ku-sy.
 ka-sa. ve-li-ké vi-ko.
 ko-sa. ko-vy. o-ko-vy.
 ku-le se vy-ku-li-la.
 ko-sa-mi se-ká-vá-me.
 da-le-ká lu-ka. do-ly.
 ka-lí se. le-ká-me se.

b

b k t d

bo ko bu ku be ke ba

bo-by. o-bi-li. bo-ky.

bo-dy. ka-ba-ty. bo-dy.

o-ba-bo-dy. so-bo-ta.

bý-vá-me u ta-bu-le.

bý-li bo-si. o-bu-li se.

vo-dy ta-dy u-bude.

bý-lo-má-lo o-bi-li.

bí-li-me o-ba do-my.

n
n b k t d
ne be no bo nu buna
ví_no. se_no. ma_lina.
vi_nu. vi_ne. me. vana.
no_vina. mi_ne. ne_má.
no_sí_vo_du do va_ny.
má_me no_vé_nd do_by
na_ví_no a na_vo_du.
ne_su no_ví_nu. ke_mu?
to_mu i ono_mu sy_nu.

p

p b n k

pe be pi bi po bo pu

pivo. to-pivo. pole.

pila. pa-ta. la-pa-ta.

by-lina. lí-pa. pá-sy.

pá-vi. pá-nové. pí-za.

sy-pu. te-pu. ko-pa-li.

to-pí-me. to-pí-li-se.

pa-dá. pole-pí. pá-li.

lu-pe-ny-o pa-da-ly.

n
 n s p b t d
 ne se nu su xi si za
 xi ma vo ky re li na.
 vo xi me ne ka xi me.
 o x y v a se s a x i v a.
 x a m e t a x a my k a l i.
 xi ma tu re re be to.
 u bo xi si ne za to pi.
 ko za da se do re li.
 vo sa le z e po re mi.

C

c s n p b v
 ce se ci si co so cu
 domácl a cizí vino.
 ovoce. líce. oříce.
 coto cu-pá? coto te-pe?
 ci-bu-li sáxí-váme.
 po-le me-po-cu-pá-me.
 vý-káce-li ce-lé lessy.
 či-nové nádo-bí da-la
 ce-ci-líce do po-líce.

r

r n c n s

r u m r o n o r e n e r y

r u k a. r u k á v y. r á m o.

r á m a n a r u c e. síra.

pára. péro. ro-vi-na.

bory. kíra. sekerky.

lo-ví-me ry-by, raky.

o rá-mé. vy-rý-vá-mé.

se-ke-ra-mi se-ká-mé.

po-rá-zil bo-ro-vic-i.

h

h k b l

hy ky hu ku ho ko ha

no ha vd ha zd ho ny

ro hy pa ro hy ho ra

husa hu sá ci hu ba

voda hody ne hody

vd hy se ne hý baly

duha bý vd na ne bi

tuhá xi ma hu bívá

co po bí há po le se

j h r c n
 ja ha jo ho ju hu je
 ja-ro. há-je. ja-ho-dy.
 ry-ji. li-je-te. my-ji.
 vo-já-ci ma-ji bo-je.
 bo-ju-jí, ne-bo-ji se.
 rány se ho-jí-vají.
 ná-po-je se pí-vají.
 ra-jí-ci vy-bí-hají
 na no-ci do je-te-le

ſ

ſ j h k n
 ſe je ſi ji ſo jo ſu
 koſe. niſe. ſu-pi-na.
 koſi. ſa-tv. koſi-le.
 koſa-té lí-py, du-by.
 my-ſi bý-vají ſe-dé.
 na-pí-ſe-me si u-ko-ly:
 má-me no-vé se ſi-tv.
 ſa-tv by-ly ſi-ro-ké.
 ne-lí dá-me do koſii.

W

ž n s s c

říká řeč kořen záře

muzik. říká pozdrav té.

řečna. řeče zo. noře.

řečlo ba. důstě říky.

říká se suší a váře.

řáci váří si u koliv.

píši a nemazí se.

co pořídí říká ly?

co la-pá myší a řáby?

Č

č c ě n ř š s

čé ce čí ci čo co čá

o čí. čélo. číše. časy.

kočí. kočáry. rýče.

čemu učí se žáci?

čítavají a píší.

vy tady počítáte.

ryjeme pištu rýčí.

do večeře se vycasí.

voda teče a hučívá.

ří
 ří jí ří s' ē
 re ře ro řo ru řury
 ře pa. řa da. ko ře my.
 ná ře se ří ří, ho ří.
 te řa ří te ří a ře ří.
 me ří ří ro bi li me ě.
 řá ci ča su ne ma ří.
 na ja ře se ledy bo ří.
 vo da vís ří, va ří se.
 ku ře by lo o pa ře no.

ch

h ch k

hy chy ky dy ty ny ry

uchó. sucho. suchý.

chudý. chorý. líchý.

víchy. jícha. chyba.

socha. chasa. chizze.

chudo-ba a cho-ro-ba.

oře-cho-vý. ko-ří-chy.

ku-cha-ří. pa-cho-le.

cho-cho-ly. cha-lu-pa.

ne-mí-řili, chy-bili.
 sucho morší kořeny.
 co vychází na nebi?
 co chytávají čá-pi?
 co přichází? co čicháme?

ří-li nové koří-chy.
 jí-cha se mí-cház-vá.
 koří-le se má-chá.
 pa-cho-le se cho-vá.
 suchá ružé o-pa-dá.
 ta-bu-le se chý-li-la.

é e

be bě ve vě pe pě
 me mě bě vě pě mě
 běda. běží. bělá se.
 věci. věši. věří me.
 pěši. pěna. na pěli.
 měchy. ne mě. měří li.
 o běžený bě dovaly.
 so vě na věži se líbí.
 co to pěje na lípě?
 sí mě dáme do ne mě.

d d' t t'

da dā do dō du dū
tu tū ta tā to tō

dā dō dū tō tū tā
dō-be. dō-ba-jí. tū-ká.
tū-ká-me. na-tū-kal-i.

ha-dā-ta vý-le-xa-jí.
ko-tā-ta po-blí-ha-jí.
ku-ře dō-be do-xemě.
co-tū-ká tū-ky, tū-ky?
u-cho by-lo u-tā-to.

ň

no no nu ſu na ſa
 ſo ſu ſa ſu ſa no
 huňatá kočesiina.
 kočové a kočáci.
 voňavá voda byla
 ve baňaté nádobě.
 je měňavé počasí.
 vyměňuje si péro.
 huňáci a káňata
 pozírají káďata.

de dě te tě

dě-lo. dě-va se dě-sí.
 se-dě-li, ne-vě-dě-li.
 dě-de, co se to tu dě-je?
 chudý ne-má odě-vu.
 dě-lá se do ne-dě-le.

tesarí te-sí la-tě.
 te-sí-me se na-te-tu.
 te-tě se tu lí-bi-lo.
 pacho-le je tě-kavé.
 má-me tě-lo a du-ši.

ne ně
koně. laniě. ně mo ta.
kuchy-ně. vii-ně. bá-ně.
laniě běží do lesa.
ve vaně by la voda.
po ví-ně by la vii-ně.

neděle je posobotě.
pěší běží po pěšině.
děva ně má řečí nemá.
u házě li tady koně
po da-le-ké ro-vině.

dy di ty ti
 hody. hodi. hodiny.
 chudý. chudí. chudina.
 chodí. chodi-li. vodi.
 diváme se. vidíme.
 díž. dí-lo. nářa-dí.
 ti-sé sedě-ti. ti-sí.
 le-tě-ti. le-tí. utí-ká.
 dí-tě. dě-ti. vidě-ti.
 má-te-li co vědě-ti
 a na paměti mí-ti?

my mi
 my ní bude učení,
 ale ne za házení.
 jaké je to volání?
 není tady nikoho.

činí-li co lenivý?
 nikoli! říkáváme,
 že mu dílo nevoni,
 nebo že ho netěší.
 komu se nelení,
 tomu se zelení.

OU

lou-ka. mou-ka. kou-le.
 rou-ra. bou-ře. roucho.
 mou-cha. hou-ba. house.
 sou-se-dé. ou-ro-da.

jedou vozy po louce,
 vezou novou tavu.
 sou-se-dé si povídali;
 jaká byla ouroda.
 pekarí melou mouku
 pi-lou řekali tesaři.

ſe ve fo vo fu vu fa
 fara. u fary. faráři.
 fiřa. na fiře. šafáři.
 fiala. houby děti.
 co to fičí a fouká?

sázíme bílé farole.
 vexeme fiřce obili.
 co to bafá u boudy?
 doufáme, že nase
 fialy uvidíme.

g
go ko qu ku gy ky ga
ságo. guma. galesy.
gumiguta. galilea.
řáci mívají gumu.
gumiguta jedovatá.
ságo není jedovaté.
ságo miňe se vařit.
gazela je rohatá
a podobá se koze.
hugo píše a počítá.

a e i y o u ě

á é í ý ó û ú ou

m_e l- v- s- š-

em -l -v -s -š

va-še e-va vo-lá ma-lou vi-lé-mu.

o-sé-va-li u le-sa. le-sy šu-mě-ly.

mí-sí-vá-me. má-me vá-ly a mí-sy.

mě-li as mí-su ov-sa. úl se vy-mý-vá.

vy-sou-ší se. le-sy se vy-su-ši-ly. se-

su-ly se lo-my. so-va lo-ví my-ši.

má-me má-lo sí-ly.

lil. u-lil. vy-lil. va-lil. vo-lal. vy-

vo-lal. vil. u-vil. lo-vil. šil. u-šil.

su-šil. šel. vy-šel. myl. u-mył.

měl. u-měl. mám. u-mím. vím. vám.

mí-vám. lom. les. ves. vo-lá vás.

u vás. váš. mí-váš. u-mý-váš.

d. d- t- t- b- p-
◦d -d' -t -t' -b -p

vi-tá-me tě, mi-lé dí-tě! vi-tám vás!
tě-ši-me se, vi-dí-me-li vás ta-dy.
tou-to do-bou u vás po-bý-vá-me.

ať tu ti-še se-dí-te a pí-še-te! by-
la-li ta vě-tev u-ťa-ta? u-mí-te-li
od-po-ví-da-ti? by-lo lé-to. bí-lí mo-
tý-lo-vé po sa-dě lí-ta-li. bu-dou-li
o-bě bo-ty do so-bo-ty?

led. med. sad. sud. do-sud pí-še.
sud! po-sud-me to pís-mo! sed!
po-sed-te si! po-bud-te tu! ved-me
se! od-ved to dí-tě do-mù!

bí-lý šat. vít má loď a síť! lať se
lá-me. bob. bos. dub. lep. o-tep. sůl.
důl. dům. vím. po-vím ti to sám. lo-
vím. ba-vím se. pil. la-pil. po-la-pil.
le-pil. po-pil-te si!

h- ch- g- k- j- f-
-h -ch -g -k -j -f

vo - lá - me ho - chy. ho - ši, sed - te!
ko - sy se ko - va - jí. lou - ka se se - ká.
go - li - áš byl vel - ký, da - vid ma - lý.
aj, ja - ké to hou - fy! ach, co vi - dím!

dub mí - vá ku - lo - va - té ga - le - sy.
 sá - go i sůl dá - vá - me do po - lév - ky.
 fi - ky se jí - da - jí, ja - ho - dy ta - ké.
 aj, ja - ký to po - vyk! ach, bě - da mi!

chod - ba. po - chod. vý - chod, chod!
chod - me! chod - te! hod! od - hod to!
dej mi ta - ké! dej - te o - běd to - mu - to
chu - dé - mu! je to u - bo - hý chu - dás.
po - dej - te mi kos! viš - li, ja - ký je suk?

kus so - li. o - kus ká - vy! o - kus - me
 vo - dy! po - kus - me se o to! ta - bu - le
 bý - vá šik - mo. ko - šik mí - vá ví - ko.
 ho - šik pí - še ú - kol.

z- ř- c- č- n- ň- r- ř-
 -z -ž -c -č -n -ň -r -ř

*ci-zí mu-ží ho-vo-ří ci-zí ře-čí.
 vo-já-ci by-li po-ra-ně-ní me-čí.
 u-vi-dím tě, až po-je-du od ot-ce.
 an-na vo-lá an-to-ní-na; on tu ne-ní.
 co se tu dě-je? oč se há-dá-te? at
 se již ne-há-dá-te! dě-ti, u-tiš-te se!*

koně-li ve běhu kopyty dupotají,
 čemu se dupoty podobají? dupoty,
 cupoty na zem a půdu tepotu cepů
 se podobají.

*len. je-len. laň. laň-ka. nůž. nůž-ky.
 den. je-den. tý-den, den-ník. les-ník.
 chod-ník. ob-chod-ník. pec. pec-ka.
 ku-peč. ko-peč. se-káč. pe-káč.*

*o-tec. ry-tec. ta-líř. ma-líř. za-jíc.
 vůz. voz-ka. važ! váž-ky, lé-kař.
 pe-kař. te-sař. pí-sař. ko-vář. o-ráč.
 vi-nař. bed-nář. ho-di-nář. u-ze-nář.*

ml vl bl pl dl tl

zl sl hl chl kl

žák se-di a ml-čt. ko-tě ml-sá.
 ov-ce má vl-nu. ba-vl-na by-la
 bi-lá a čer-ve-ná. mám pun-čo-chý
 vl-ně-né a ba-vl-ně-né. vo-da na
 ryb-ní-ce se vl-ní-vá. vl-ci vy-ji.
 ja-bl-ko se ku-lí. v ou-li bý-vá pl-no
 me-du. na-pl-ní-me va-nu vo-dou.
 o-tec ve-dl dí-tě. ko-mi-ník vy-
 me-tl ko-min.

ne-bud' ml-sa-vý a-ni hl-ta-vý! pes
 tá-hl vo-zík. ne-mo-hl dá-le. hoch mu
 po-mo-hl. po-sel u-se-dl si na láv-ku
 a od-de-chl si. za-jíc vy-bě-hl si do
 po-le. ká-men pa-dl a bou-chl. za-jíc
 u-le-kl se a u-te-kl. voz-ka ve-zl
 se-no. had le-zl po ze-mi. pa-cho-
 lík se ří-zl. rá-na ho bo-lí. sl-zy mu
 te-kou. již u-ml-kl a u-ti-chl.

mla vla bla pla dla tla kla

hla chla zla sla žla šla

*mla-tec mlá-tí. mlá-dež se u-čí. se-
dá-me v la-vi-cích. še-di-vé vla-sy
ne-bý-va-ji na mla-dé hla-vé. blá-
tem ne-ra-di cho-dí-me. o-blá-zek
je ku-lo-va-tý ká-men. plá-tě-ná
zá-pla-ta. pla-tí-me pe-ně-zí. so-
bo-ta bý-vá den vý-pla-ty. pla-né
ja-bl-ko je ky-se-lé. za-jíc je pla-chý.
had se pla-zí.*

*dlá-tem dla-be-me. dla-ní hla-dí-me.
je-hla pa-dla na po-dla-hu. kouř
tla-čí v o-či. tla-cha-la li-dé ne-mi-
lu-jí. dív-ka za-me-tla; po-tom se-dla
a če-tla. o-bi-lí má kla-sy. ko-vář má
kla-di-vo. vo-da te-kla. hla-do-vý
chla-pec pla-kal. o-chla-di-lo se. ze
zla-ta ra-zí se du-ká-ty. sla-bý má-lo
u-ne-se. po žla-bech te-če vo-da
mat-ka šla na po-le.*

*vle ble mlu plu dlo slo
hli kli zlou slou*

*v le-se je mech. vo-sa vle-tě-la do
ko-mo-ry. mat-ka ple-te. mě-sic je
ble-dý. ká-va by-la u-mle-ta. vy-
kle-pej o-děv! hle-dí-me si u-če-ní.
kle-čí-me a mo-dlí-me se. my-sli-
vec vy-šel z le-sa. rol-ní-ci ve-zli
o-bi-kí. co se dě-lá ze hli-ny? co
kli-čem od-my-ká-me? co ply-ne
po vo-dě? co se dě-lá ve mlý-ně?*

*pla-vec plo-ve. v lé-tě bý-vá te-plo.
sá-dlo i má-slo od te-pla se roz-plý-
vá. plu-hem o-rá-me. co se ne-slu-ší,
to se ne-mlu-ví. vo-da bý-vá hlu-
bo-ká. dě-tí v le-se za-blou-di-ly.
ne-moc-ným slou-ží-me. je-hlou se
ši-je. po-le je dlou-hé a ši-ro-ké.
ne-po-slou-chá-li dí-tě ro-di-čů,
bu-de mí-ti zlou od-pla-tu.*

tr dr vr br hr chr kr

*ví-tr fu-čl. tr-ní tr-há o-děv. ko-za
 tr-ká. me-tr je mě-ra. li-tr je ná-
 do-ba na mě-ře-ní. pe-tr se-dí na
 ze-le-ném dr-ně; u-tr-hl si rů-ží
 a dr-ží ji. na tr-hu se tr-ží pe-
 ni-ze. su-ché ko-lo vr-zá. ho-lub
 vr-ká. pes vr-čl. vr-ba bý-vá u po-
 to-ka. no-ha br-ní-vá. hu-sa má
 br-ky. br-zy bu-de ja-ro. ko-pr
 vo-ní. ka-pr plu-je ve vo-dě.*

*hr-né-ček se roz-tlou-kl. ka-me-ní
 se hr-ne. ve-li-ký ví-tr slu-je vi-chr.
 my-sli-vec má chr-ta. rá-na kr-vá-cí.
 kr-ka-vec lí-tá. cu-kr dá-vá se do
 ká-vy. zr-ní dr-tí se ve mlý-ně.
 zr-ca-dlo u-ka-zu-je, ja-ký je o-bli-
 čej. sr-na bě-ží. žen-ci ža-li o-bi-lí
 sr-pem. pil-né-ho u-če-ní ne-mr-zí.*

mra pra bra vra

hra chra kra

*mra-zy po-mi-nu-ly. mra-ky ví-dá-me
na o-blo-ze. bý-vá za-mra-če-no.
mra-ve-ne-ček je pra-co-vi-tý. ne-ní
chle-ba bez prá-ce. o-brá-tí-me se
na pra-vo a na le-vo. vra-ta se
za-vi-ra-jí. bra-tr se již na-vrá-
til; ted hra-je na hou-sle. ko-tě je
hra-vé. se-no hra-be se hrá-bě-mi.
chrá-ní-me se je-du.*

*krá-čí-me po kra-ji le-sa. vrá-na
krá-ká. dej že-brá-kům po kra-jí-ci
chle-ba. krá-va že-re trá-vu. zla-to je
dra-hý kov. tr-há-me zra-lé o-vo-ce.
v lé-tě nás trá-pí-vá hor-ko a ží-zeň.
prá-dlo se su-ší. ve mlý-ně se prá-ší.
o-rel je dra-vý; má sil-né drá-py.
ta-bu-le je hra-na-tá. za-hra-da bý-vá
o-hra-ze-na plo-tem.*

bro pro dro tro hro chro kro
 bru pru dru tru hru kru
 bry pry dry drý brou krou
 za do-bro-di-ní po-dě-kuj! o-tec
 pro-hlí-ží moje se-ši-ty. pro-vaz-
 nik dě-lá pro-va-zý. na-dro-bí-me
 chle-ba do mlé-ka. ji-tro je po
 no-ci. le-ni-vé-mu nou-ze hro-zí.
 chro-mý u chrá-mu se-dí a pro-sí.
 krá-čí-me-li, dě-lá-me kro-ky.

sud má o-bru-če. vr-bo-vé pru-ty
 se o-hý-ba-jí. drů-bež zo-be zr-ní.
 tru-hlá-ří dě-la-jí tru-hly. hru-bý
 pí-sek ko-pe se u ře-ky. do-brý
 po-má-há rád chu-dé-mu. mech je
 ky-prý. mou-drý u-mí po-ra-di-tí.
 vra-bec je chy-trý. kru-pař pro-
 dá-vá krou-py a kru-pi-ci. no-že
 brou-sí-me na bru-se. brou-ci le-zou.

*bři při vři kři dři tři
bře pře vře kře dře tře*

*bři-za má bi-lou-ků-ru. do-bří li-dé
ze zlé-ho se ne-ra-du-jí. ko-při-va
pá-li. po-dél sil-ni-ce bý-vá při-
kop. za-vři vra-ta! mří-že by-ly
že-lez-né. za-hři-vá-me se chů-zí.
by-la vel-ká vi-chři-ce. čá-ra je
při-má ne-bo kři-vá. mou-cha má
kři-dla. tři bra-tři. u-tři si ru-ce!
dři-ví se ře-že pi-lou. dři-ve při-šel
do mlý-na, dři-ve se mu se-me-le.*

*do-bře se tu cho-vej-te! ni-ko-mu
ne-pře-ká-žej-te! pří-ze se pře-de.
ze vře-lé vo-dy se kou-ří. chu-ra-vé
dí-t-ko u-mře-lo. slu-néč-ko hře-je.
trá-va o-kře-je a za-ze-le-ná se.
kře-men je kře-sa-cí ká-men. la-
vi-ce je dře-vě-ná. ne-ku-puj, če-ho
ne-po-tře-bu-ješ.*

vlk brk

*u-mlk-ně-te! mlč, žá-ku, do-kud tě
ne-vo-la-jí. po-mlč-me o tom! ne-
budě mls-ný! mls-ků si ne-ku-puj!
vlk u-dá-vil ov-ci. je tu vlh-ko. do
vlh-ké trá-vy ne-se-dej! sud byl pln
vo-dy. na-plň-te kád vo-dou! plž
se pla-zí.*

drn je ze-le-ný. hu-deb-ní-ci drn-
ka-li na hou-sle. do-bře drž pé-ro!
trn bo-dá. trn-ky by-ly trp-ké. vrch
je vy-so-ký. brk je du-tý. hrn-číř
dě-lá hrn-ce. chrt se že-ne za srn-
cem. krt či-li kr-tek ry-je a vy-hr-
nu-je ze-mi. hu-sa má dlou-hý krk.
rol-ník má srp i ko-su. ú-trp-né-mu
je chu-dé-ho lí-to. mi-lo-srd-ný po-
má-há chu-dé-mu. sle-pý že-bře;
do-bré srd-ce od ně-ho se ne-od-
vra-cí. prš-ka za-čí-ná po kap-kách.

*dva dve dvi dvo dvu dvě dvou
 tv- zv- sv- cv- lv- rv- chv- kv-
 dva ko-ně vi-ce u-ve-zou než je-den.
 zla-tý pla-tí pět dva-cet-ni-ků. tvá-
 ru-ka buď u-my-ta, a tvá-ře two-je
 ta-ké! zvo-ny zvo-ní. přá-te-lé se
 zvou. o-zvi se, vo-la-jí tě! zvy-kám
 prá-ci. vě-ci svo-je po-řá-dám. hle-
 dím si své-ho u-če-ní. cviče-ní dá-vá
 u-mě-ní. kůň cvá-lá. cvo-ček je hře-
 bi-ček se ši-ro-kou hla-vič-kou.*

*vůl řve. lvo-vé sil-ně-ji řvou. o-ho-
 nem švi-ha-jí. co u-chvá-tí, to ^o se
 jim ne-vy-rve. mou-drý sám se ne-
 chvá-lí ani ne-ha-ní. le-ni-vé-mu
 chví-le dlou-há. vrá-na kvá-ká. zva-
 dlý kví-tek o-pa-dá. z va-še-ho dvo-ra
 vy-jel vůz; po-je-de k va-še-mu
 po-li. ke zlé-mu ni-ko-ho ne-svá-děj!
 žva-lla-vý mlu-ví-vá ne-roz-um-ně.*

*tma tmy tme tmě tmo tmu tmou
dm- zm- sm- hm- chm- km-
rm- jm- čm-*

*bu-de tma. tmí se. se-tmě-lo se.
noc je tma-vá. měch se dme. vi-tr
fou-ká, vl-ny se dmou. z ma-sa va-ří
se po-lév-ka. jez, a-le s mě-rou!
ne-moc-ný se ne-smě-je; ne-ní mu
do smi-chu. na po-smě-váč-ka ta-ké
do-chá-zí.*

dře-vo mů-že-me hma-ta-ti. dře-vo
je hmo-ta. do pi-va dá-va-jí tro-chu
chmě-le, a-by by-lo na-hoř-klé. svě-
tlo se kmi-tá. na-tr-hej-te na po-li
rme-nu! rmou-tí-me se, že pan kmo-tr
je ne-mo-cen; má-me zá-rmu-tek.
jak se jme-nu-ješ? jak se jme-nu-je
váš o-tec? u-jmi se to-ho, ko-mu se
u-bli-žu-je. vo-da v mo-ři je sla-ná
a hoř-ká. čme-li dě-la-jí med.

*sna sne sně snu sno sni snou
 zn- dn- tn- hn- kn- mn- vn-
 u-sne-me; ze sna se pro-bu-di-me.
 sno-vé nás dě-sí i tě-ši. při-by-lo
 sně-hu. pi-še-me zno-va. sly-ši-me
 zně-ní zvo-nů. dno-vé rych-le mi-
 ze-jí. ne-u-tni se! hnu-ly se vo-zy
 s ná-kla-dem. vy-hni se ko-ním!
 pék-nou kni-hu rá-di čí-tá-me.
 vnu-ko-vé dě-dů po-slou-cha-jí.*

*kme-ny pnou se do vý-še. je zi-ma;
 mnu si ru-ce. hne-dle jak po-mi-ne
 zi-ma, u-vi-dí-me a po-zná-me sně-
 žen-ky. ve dne pra-cu-je-me, v no-ci
 od-po-čí-vá-me. sna-ží-vé-ho ne-ní
 tře-ba ku prá-ci hná-ti. brzo bu-dou
 žně. za-čne-me ží-ti o-bi-lí. žen-ci
 žnou o-bi-lí sr-pem. po-ža-té o-bi-lí
 se vá-že ve sno-py. ne-hně-vej se na
 mne! sná-šej se do-bře se svý-mi
 zná-mý-mi!*

sta sto ste stu slou sli stě
 ct- kt- rt- vt- pt- št- čt-
 na pa-ho-rek ce-sta vy-stu-pu-je. na
 vr-šič-ku sto-jí ko-ste-li-ček. stu-
 dán-ka má vo-du stu-de-nou. do-bré
 di-tě cti své ro-di-če i ji-né sta-ré
 li-di. po-cti-vý ci-zí-ho jmě-ní se
 ne-do-tý-ká. kte-rý člo-věk sto-jí
 o jmě-ní ci-zí, při-chá-zí o jmě-ní
 své a k to-mu je-ště o do-bré jmé-
 no. zu-by a rto-vé zá-vo-ry dvo-je,
 a-by hlou-pe slo-vo ne-u-klou-zlo.

v tu-hé zi-mě bý-vá llu-stý led.
 ptá-ků mno-ho kru-tým hy-ne mra-
 zem. vla-što-vi-ce na zi-mu od-lé-
 ta-jí. na ja-ře do-stá-va-jí by-li-ny.
 štá-vu. ptá-ci se vra-ce-jí. na ce-stu
 ni-ko-ho se ne-pta-jí. pil-né-ho žá-
 ka čte-ní tě-ší. pil-né-mu se ště-stí
 do-stá-vá, a-le z le-ni-vo-sti bý-vá
 nou-ze ji-stá.

kdo kde kdy zde zda zdi zdě
 rdi vdo bdě jdu jde jdi jdou
 kdo se ptá, do-ptá se. kde tě ne-
 zvou, tam se ne-hrn! kdy se bu-de
 zde zdí-ti? zda-li již na ja-ře?
 zdě-ný dům je pev-něj-ší než-li dře-
 vě-ný. v do-mě bý-vá-ji chod-by.
 rů-že se rdi. o-blo-ha se ně-kdy
 za-rdi-vá. kdo zde bdi tak dlou-ho
 do no-ci? mat-ka pro-bdě-la noc
 u hůž-ka dít-ka ne-moc-né-ho.

kdo hle-dá, na-jde. co kdo na-jde,
 vrá-ti-ti má to-mu, ko-mu to ná-le-ží.
 kam jde-te? jde-me do chrá-mu
 pá-ně. já tam ta-ké pů-jdu. kdy
 při-jde o-tec? tou-to ce-stou si za-
 jde-me, o-nou ce-stou si na-de-jde-
 me. do-jdi mi na po-štu! vy-jdě-me
 si do po-le! o-de-jdě-te, již je po-zdě.
 ne-jdou-li va-še ho-di-ny po-zdě?

ska sko sku ske sky skou
 zk- ck- šk- čk- řk- lk- tk- vk-
 ze ská-ly se lá-me ká-men. sko-ři-ci
 se ko-ře-ni jt-dla. dej chu-dé-mu
 sky-vu chle-ba! myš pro-krou-zla
 sku-li-nou. z ka-me-ne sta-ví-me
 do-my. z ko-no-pí se ple-tou pro-
 va-zy. zkou-ši-me se, u-mí-me-li
 či-sti. če-ské dí-tě mlu-ví če-sky
 či-li po če-sku; ně-me-cké dí-tě
 mlu-ví po ně-me-cku.

ve ško-le se žá-ci u-čí. mra-zy
 ško-dí-va-jí kvě-tu. z le-ni-vo-sti
 bý-vá ško-da vel-ká. já řku: po-
 čká-te-li ná mne tro-chu? tka-dl-ci
 tka-jí plá-tno. u-bo-hý lká a na-
 ří-ká; po-tka-lo ho ne-ště-stí. v ko-
 ste-le se mo-dlí-vá-me. v ky-pré
 ze-mi hoj-ně ro-ste o-bi-lí. v ku-chy-
 ni se va-ří jí-dlo. bu-de zkou-ška.

jsi vsi vzi rzi chci rci
 pše mše mže lže vče dce
 kde jsi? jsi-li pak zde či ne-jsi?
 kde jsou žá-ci? jsou-li při psa-ní
 po-zor-ní? jde-me ze vsi. psi ště-
 ka-jí. co vám ro-di-če do-vo-lí, to
 si smí-te vzi-ti. že-le-zo bý-vá se-
 žrá-no ode rzi. o-tec vo-lá dce-ru
 a pra-ví: jdi k mat-ce a rci ji, že
 tě chci vzi-ti do mé-sta.

ze pše-ni-ce me-le se mou-ka. vše-
 mu ne-roz-u-míš. o-mše-ný ká-men
 je ze-le-ný. pr-ší-li jen má-lo, pra-
 ví-me, že mží. roz-my-sli se v o-ka-
 mže-ní! ne-lži ni-kdy! kdo lže, o tom
 se pra-ví, že i kra-de. co by-lo
 vče-ra, a co bu-de zej-tra? vče-la
 bzu-čí. zví-řá-tek na ze-mi je po-čet
 ne-sčí-sl-ný. z če-ho se dě-la-jí sto-
 ly, z če-ho klí-če, z če-ho hrn-ce?

*zho zha zhu zhy zhōu
lh- vh- jh- žh- sch- vch-*

*zha-si-me sví-ci. rá-na se zho-jí.
ko-čka zhu-bí mno-ho my-ší. z há-
je roz-lé-há se hla-hol ptá-ků. za
tu-he zí-my mno-ho ptá-ků zhy-ne.
kru-po-bi-tí bý-vá zhōu-ba po-lím.
v o-hni dře-vo sho-ří. řád-ky po-
čí-tá-me s ho-ra ne-bo z do-la.
ne-lhu ni-ko-mu a lhá-tí ni-kdy ne-
chci. pes má v hu-bě sil-né zu-by.*

*o-sel no-sí-vá jho a bře-me-no.
žha-vý u-hel pá-li. jsi tak ble-dý, co
ti schá-zí? v do-mě bý-vá-jí scho-
dy. ku-dy vchá-zí-me do do-mu?
v cha-tr-čí pře-bý-vá-jí li-dé chu-
dob-ní. tcho-ří plí-ží se do kur-ní-ků.
dít-ky ple-tou vě-ne-ček z chu-do-
bi-ček. z ry-bi-čky bý-vá ry-ba,
z chy-bi-čky chy-ba.*

zbu dba žba spa špa čpa
 čme-lá-ci a vče-ly bzu-čí-vá-jí. zbu-
 dí-me se rá-no po spa-ní. žá-ci u-čí
 se čí-sti a psá-ti. spi-li dit-ko, ne-
 buď ho! ma-lý o-heň ve-li-ký dům
 spá-li. spo-ko-je-ný pře-stá-vá na
 má-le. če-led po-slou-chá ho-spo-
 dá-ře a ho-spo-dy-né. z ba-vl-ny
 se ple-tou pun-čo-chy. za-zpi-vej-me
 si! pil-ný pro-spi-vá v u-če-ní.
 ne-dba-lé-ho a ne-zpù-sob-né-ho
 li-dé ne-mi-lu-jí.

z pi-va va-ří-vá se po-lév-ka. v po-
 to-ce bý-va-jí ra-ci. na ve-čer se
 děl-ní-ci vra-cejí s po-le. po-hád-ky
 po-slou-chá-me s po-tě-še-ním. žbá-
 ny dě-la-jí se ze hlí-ny ne-bo z cí-
 nu. žbe-ry jsou ze dře-va. hle-dím,
 a-bych ne-měl ru-kou špi-na-vých.
 kouř čpí. ci-bu-le je čpa-vá.

sml zvl spl zhl schl

str zdr svr zhr skr

*mls-ný sml-sal sme-ta-nu; a-le byl
po-ká-rán. z vl-ny se dě-lá su-kno.
po-cti-vý, co sli-bí, to i spl-ní. pes
zhl-tal, co mu by-lo dá-no. ko-řen
u-schl. tla-chal sml-čí jen to, co
se mu ne-po-ví. da-le-ke ho-ry bý-
va-jí v ml-ze.*

ská-la str-mí do vý-še. tr-pě-li-vý
mno-ho str-pí. zdr-ží-me se spa-ní.
ku-pec str-žil o tr-hu mno-ho pe-něz.
z br-ků se dě-la-jí pé-ra. shr-ne-me
hrá-šek do hr-né-čka. ká-men svr-
žen byl s vr-chu do-lů. ne-po-zor-
ný se mů-že zmr-za-čí-ti. zhr-dá
ten, kdo my-slí, že nad něj ne-ní.
při psa-ní ne-sedě skr-če-ně! dře-vo
ne-ní tak tyr-dé ja-ko že-le-zo.

most vlak krok zvon

nad vo-dou bý-vá most. list je ze-le-ný. pil-né-mu čest, le-ni-vé-mu půst. na rá-ny se dá-vá mast. na my-ši se lé-ci past. ci-tí-me ra-dost i ža-lost, bo-lest i sla-bost, zla-to má lesk. hra-cho-vý lusk je du-tý. pysk je část úst. vče-ly dě-la-jí med a vosk.

vlak je-de. vlas je ten-ký. klas má zr-ní. děl-ník jde na mlat; do-sta-ne plat. chléb za-há-ní hlad. slý-chá-me hlas a hluk, pláč a křik.

po-zor na kaž-dý krok. krej-car je o-krou-hlý ja-ko kruh. brok je ku-la-tý. krev je čer-ve-ná. má-me zrak, sluch, čich a chuť i hmat. zvon zní. chmel dá-vá se do pi-va. čmel je vět-ší než-li vče-la. rmen je do-má-cí lék. kmen se pne do vý-še. ká-men bý-vá o-mšen. v zi-mě pa-dá sníh.

sklo skro mzda

sklo je křeh-ké a prů-hled-né. ze skla se dě-la-jí lá-hve a skle-ni-ce. do skle-pa ve-dou scho-dy. kam sklá-dá-me své kni-hy? spi-na je o-škli-vá. v kla-se je zr-ní. mat-ka za-mkla po-koj. vl-na dá se stla-či-ti. splá-če ně-kdy, kdo se ni-če-mu ne-na-u-čil. le-noch byl dů-tkli-vě na-po-me-nut. de-štěm zvla-žu-je se pů-da zem-ská.

mat-ka skro-ji-la chléb a da-la dít-ku skro-je-ček. ve-dlé če-la jsou skrá-ně. list má dvě stra-ny. se-stra by-la strá-pe-na, že ne-ní zdrá-vá. stro-my ro-stou zdlou-ha. z mra-čen li-je se déšť. stmí-vá se. prach se zdví-há. zblou-di-li jsme s ce-sty. chod' zpří-ma, mluv u-pří-mně! ho-den jest děl-ník své mzdy. ne-msti se! msty ve svém srd-ci ne-cho-vej!

prst trest strom pstruh

*prst je ru-ky čásl. se-vře-ná dlaň
je hrst. za-jíc má je-mnou srst.
prst je ky-prá země v za-hra-dě.
smrk má je-hli-či. ko-nec ži-vo-ta
ve-zdej-ší-ho je smrt. na lhá-ře
trest. plášt je při-hod-ný do de-ště.
hlišt vy-lé-zá po de-šti ze ze-mě.
na o-blo-ze ví-dá-me blesk. švest-ky
zra-jí na pod-zim.*

dub je les-ní strom. nad ná-mi v po-
ko-ji je strop. vo-ják je o-zbro-jen;
má zbraň. kdo se bo-jí, cí-tí strach.
z krej-ca-rů bý-va-jí zla-té. je-střáb
lí-tá ve vzdu-chu. ne-moc-ný vzdy-
chá; slý-chá-me je-ho vzde-chy.
stře-da je pro-střed-ní den v tém-dni.
hřbet je zad-ní čásl tru-pu. pěk-ná
ry-ba je pstruh; mi-lu-je zvlášť
či-sté hor-ské po-to-ky. či-stý vzduch
je nej-lep-ší lék.

- N Noc. Neramysl.
M Milada. Mojmír.
U Ul. Vít. Urban.
O Otakar. Olga.
Č Čtibor. Lech.
Ch Chrušov. Cherub.
G Gabriel. Gustav.
E Eva. Eliška.
S Samuel. Štěpán.
Ž Izabela. Izidor.
J Jaroslav. Jiří.
H Havel. Helena.

K Katerína. Karel.

P Pavel. Premysl.

R Rudolf. Růžena.

Ř Řehoř. Řípi.

B Božena. Bohuslav.

T Terezie. Tomáš.

F František. Filip.

L Lidmila. Libuše.

D Daniel. Dobravka.

Ž Zdeněk. Zdeněka.

Ž Žofie. Želina.

A Anna. Adolf.

O C Č Ch S Š P

Očima vidíme. Okolo vesnice bývají pole. Cín je kov bělavý. Cepem se mláti obili. Čas jarní jest nám milý. Chléb je pokrm. Chudoba cti netratí. Slunce vydává světlo. Soudek plný nezvučí. Šipkový ker je trnity. Šat i stravu měj dle stavu. Po noci nastává den. Po práci je milé odpočinutí.

O C Č Ch S Š P

Od rodičů máme mnoho dobrého. Co nemilo tobě, nečiň jiným. Čeho nemáš, neslibuj. Člověk ku práci stvořen jest. Stromy rostou pomalu. Šetři svého zdraví! Šídrov pytli se neutají. Chyba se má opraviti. Chromý kůň daleko neujde. Podlé práce bývá plat.

Z Ž I J U V K

Zlato je pěkný žlutý kov. Zahálka je počátek zlého. Žily jsou duté. Žába žije v kalužině. I zvíře cití bolest. I moudrý může pochybiti. Jidej strídme, budeš dlouho živ. Jaká práce, takový plat. Ušima slyšíme. Umíme čisti. Vlasy jsou na hlavě. Vrána kráká. Klasy hluché nemají zrni. Klíčem otvíráme.

Z Ž I J U V K

Zvuk se rozléhá. Žito roste na poli. I moucha se brání. Jablko nepadne od stromu daleko. Jak ty jsi k jiným, tak i oni budou k tobě. Učte se rádi! Vraty vjíždíme do dvora. Za pravdu se nikdy nestyd! Žádná lež není bez trestu. Jahoda je dítěk lahoda. Učiň rychle, co ti rodiče poroučejí. Vánoce jsou svátky radostné. Kámen se kose nepoddá.

N M H R Ř B T

Nad námi jest obloha. Nehrej sir-kami! Mlatec mláti obili. Mléko je zdravý nápoj. Hlava je část těla. Hlad je nejlepší kuchar. Na bílý chléb máslo, na černý hlad. Ryby žijí ve vodě. Řeč zdvo-ři-lá mnoho pro-spi-vá. Buk je strom. Brada je pod ústy. Tráva je zelená. Trní bode.

N M H R Ř B T

Nech ležeti, co není tvého! Mouka se mele ve mlýně. Hraček do školy nenos! Ran-ní ptáče daleko u-skáče. Na palouce roste pěkná tráva. Řádek po řádku, a strana je přečtena. Bez učení není umění. Beran má kroucené rohy. Tulipán je pestrá květina. Topol je strom vysoký. Týden má sedm dní.

D A L E F G

Dlaně je hladká. Dům se staví z cihel a z kamene. Ani kuře darmo nehrabe. Led je kluz-ký. Laň skáče. Adam a Eva byli naši první rodiče. Fazole se sázejí. Antonín pomáhá Filipovi, Emanuel Františkovi. Galasy rostou na dubech. Gazela podobá se koze.

D A L E F G

Deštěm se zavlažuje půda. Dým nebyvá bez ohně. Lži se varuj! Lháře lidé nemilují. Eva byla matka Kainova i Abelova. Fiala libě voní. Goliáš byl poražen od Davida. Rok má čtvero počasí: jaro, léto, podzim a zimu. Mráz škodívá květu. Není růže bez trní. Všecko má svůj čas. Co naseješ, to žiti budeš.

Čtení poučné.

1.

Milý Pán Bůh.

Od milého Pána Boha
dobrodiní máme mnohá;
kdo se k němu modlívá,
posilnění nabývá,
aby se mu dobré dílo
také dobře podařilo.

* * *

Pomoz nám, ó Bože milý,
bychom dobře pochopili
všecko svoje učení;
uděl daru umění!

V tom ať prospíváme stále
ke Tvé, Pane, cti a chvále!

2.

Dobrý počátek.

„Vstávej, Bohumilku!“ volávala ráno milá matička na svého synka. „Vstávej, již nastal nový den.“

A Bohumílek nelenil. Vstal rychle.

Sám slušně a řádně se umyl, učesal a oblekl.

Potom poklekl a pomodlil se ku Pánu Bohu, aby jej a dobré jeho rodiče zase ochraňoval.

Tak učinil dobrý počátek dne.

3.

Dobrý pořádek.

Bohumilek věděl, kdy má vyjíti z domu, aby ve škole byl ve pravý čas.

Nikdy se neopozdil.

Než vyšel, vzal vše, čeho k učení potřebí bylo.

Ničeho nezapomněl.

Po cestě nekřičel.

Setkal-li se někdy se žákem Prokopem, šli spolu slušně.

Když ke školní světnici přišli, tiše dvěře otevřeli a pozorně je zase zavřeli.

Potom sedli na svá místa.

Tam své školní věci do příhrádky uložili.

Byli to pořádní žáci.

* * *

*Od Boha učiněn počátek,
a dobrý bude pořádek.*

4.

Tichý žáček.

Bohuslávek chodil do školy, aby se tam učil. Byl žáčkem. Když do školy vstoupil, usedl do lavice. Seděl tam rovně a tiše. Nemluvil ani nahlas ani pošeptmo. Jen když se ho otázal pan učitel, vstal a odpověděl. Tu mluvil hlasitě. Když domluvil, zase zticha usedl. Cokoli dělal, dělal bez hluku. Panu učiteli líbila se jeho tichost velice. Říkával často žáčkům: Budte všickni tak tiší jako Bohuslávek! Žáčkové poslechli. Při své školní práci nikdy nehluceli. I mimo školu vždy slušně se chovali. Kdo je tak vídal, míval z nich radost.

5.

Hodná Bětuška.

Bětuška když přišla ze školy domů, nezapomněla nikdy rodičů svých pozdraviti. Také pozdravila jiné lidi, kteří u rodičů jejích právě byli. Potom uložila školní věci na místo vykázané. Našla je pokaždé snadno, když jich potřebovala.

Nikdy z domu bez dovolení neodběhla.

Ptávala se svých rodičů, chtějí-li práci jakou jí uložiti, nebo má-li jim dojítí někam.

Co jí rodiče poručili, vykonala ráda a bez meškání.

Když jí bylo dovoleno, pohrála si chvilku ale slušně a tak, aby ani sobě ani jiným neuškodila.

6.

Piseň o hodném ditku.

*Hodné dítko časně vstává,
lenosti se nepodává.*

*Rádně myje se a strojí,
říká modlitbičku svoji.*

*Potom k otci, matce spěje,
dobrého jím jitru přeje.*

*Slušně je vždy pozdravuje,
za všecko jím poděkuje.*

*Věci svoje chová čistě,
každou na pořádném místě.*

*Do školy pokojně kráčí,
nepostává, nečtveračí.*

*Ve škole se plně učí,
ani jednou nezahlučí.*

*Ku posluze hbitě má se,
poslušno je v každém čase.*

7.

Tělo moje.

Mám hlavu, trup, paže a nohy.

To vše spolu je tělo moje.

Hlava sama není celé tělo.

Hlava jest jen část těla.

Trup, paže a nohy jsou také části těla.

Části těla jmenují se jinak údy.

8.

Části hlavy.

Obličej je přední část hlavy.

Temeno je horní část hlavy.

Týl je zadní část hlavy.

Temeno a týl kryty jsou vlasy.

9.

Části obličeje.

Čelo není celý obličej.

Jest to jen část obličeje.

Jiné části obličeje jsou: dvě skráně, dvě uši, dvě oči, dvě líce, nos, ústa, brada.

Části úst jsou: čelist horní a čelist dolní, ret horní a dolní, dásně, zuby, jazyk, patro:

Části oka jsou: dvě víčka a bulva.
Na víčkách jsou řasy.
Nad očima jest obočí.

* * *

*Dvě kukačky vedlé sebe sedí,
jedna druhé nevidí. — Co je to?*

* * *

*Jen jedna řada zubů,
a přec tuze kousá. — Co je to?*

10.

Budu se umývat.

*Kdo si líce čistě myjú,
kdo si slušně česá vlásy,
ve škole rád vzdán bývá,
chvály dochází a lásky.*

11.

Části paži.

Části paže jsou: rameno, loket a ruka.
Části ruky jsou: dlaň a prsty.

Prsty se jmenují: palec, ukazováček, prostřední prst, mezenec, malíček. Na prstech jsou klouby a nehty.

12.

Ruce moje.

*Zde ruka, zde ruka, pět prstů na ní;
ta pravá, ta levá s loktem a dlaní. Teď
malé ruce ještě si hrají; až budou silnější
a k dílu schopnější, práce dosť nadělají.*

13.

Nohy moje.

*Nohy mám a pevně stojím; že bych padl,
se nebojím. V chůzi, běhu pozor dám, bez po-
třeby neskákám. Zprýma jako voják chodím,
v blátě nikdy se nebrodím.*

14.

Vidím.

Vím, že jest obloha, slunce, měsíc.
Vím, že jsou mračna a hvězdy. Vím, že
jsou na zemi hory a roviny, lesy, louky
a pole, města i vesnice. Vím to vše proto,
že to vidím. Vidím očima. Jsem vidomý.
Mám zrak. Jsou také někteří lidé, kteří
očima nic nevidí. Takoví zraku nemají.
Jsou nevidomí či slepí.

15.

Oči moje.

Mám dvě jasných, bystrých očí; ty se hbitě, kam chci, točí. Vidím domy, stromy, pěkné kvítí, i jak slunce na obloze svítí. Milý Bůh dal potřebný mi zrak; slepým, ach! je všecko temný mrak.

16.

Co zrakem poznáváme.

Oči máme, abychom jima pozorovali, co kolem nás jest a co kolem nás se děje.

Rozeznáváme zrakem, že sníh je bílý, tráva zelená, obloha modrá, krev červená, sláma žlutá, uhel černý, sklo průhledné, dřevo neprůhledné.

Zrakem poznáváme, že míč je kulatý, válec oblý, krejcar okrouhlý, věž vysoká, chaloupka nízká, kůň veliký, myš malá, bidlo dlouhé, tužka krátká, silnice široká, stezka úzká, pravítko přímé, srp křivý.

17.

Opatrný Petr.

Petr když chodil, díval se pozorně na to, co před ním leží. „Proč to činíš?“ ptal se ho Matěj, který s ním chodil.

„To činím proto,“ odpověděl Petr, „abych do ničeho nekopl, abych o nic neklopýtl, abych neupadl.“

Že tak Petr vždy činil, byl opatrný.

Že byl opatrný, nikdy ani do čela ani do kolena ani do lokte se neudeřil.

18.

Slyšim.

Vím, kdy je hluk a kdy ticho.

Vím, kdy zvon zvoní, kdy hudba se rozléhá, kdy kolá vrzá, kdy vůz rachotí, kdy voda šplouchá, kdy otec mluví, kdy dítě pláče. Vím to vše, protože slyším. Slyším ušima. Mám sluch. Kdo sluchu nemá, je hluch.

19.

Uši moje.

*U hlavy mám uši, těma poslouchati slušti.
Slyším-li volati tatínka, nebo zavolá-li matinka: „Pojď sem, dítě, pojď sem hbitě,“ ani chvíliku nelením, bez prodlení běžím k nim. Obadva mě rádi mají, někdy také říkávají: „Poslušno vždy budě, mé dítě!“*

20.

Poslouchej!

Zima byla a sněhu velmi mnoho.

Chlapci pojízděli na saních.

Z komůrky vynesl též Karlík sáňky své a optal se otce: Smím-li, tatínku, voziti se na saních?

Nesmíš, odpověděl otec, kašleš.

Na ta slova chlapec odnesl sáňky zase do komůrky a vrátil se do světnice.

Matka přinesla láhvíčku, nalila něco šťávy na lžíci, podala Karlovi užívat a pravila: To ti lékař posílá; budeš-li toho užívat, kašel tě trápiti přestane. Karel okusil léku, ale nechtělo se mu do něho; byl hořký. Avšak matka poručila: Karle, pij! Karel se již nezdráhal, nýbrž užil léku, a brzo bylo po kašli.

Poslušnost — pěkná cnost'.

21.

Čichám, okoušim.

Vím, že růže jinak voní než fialka, že víno jinak páchně než pivo, že sýr jinak čpí než cibule.

Vím to, neboť čichám. Čichám nosem.
Mám čich.

Vím, že med jinak chutná než ocet, sůl jinak než cukr. Vím to, neboť okouším jazykem a patrem. Mám chuť.

22.

Opatrná Verunka.

Verunka jednou na večer byla sama doma. Pojednou ucítila zápach, jako když vlněný oděv doutná. Nemeškala, hledala po světnici, kde by se co pálico, avšak ničeho nemohla najít. Konečně vstoupila do kuchyně. Zde na zemi byla hromada prádla k upraní uchystaného, a z toho vystupoval dým veliký. Někdo tam zatrousil hořící sirku, od níž i prádlo chytilo. Verunka se sice ulekla, avšak rychle se vzpamatovala, běžela a zavolala souseda; sousedovi se podařilo ohň udusiti, prve než plamen vyšlehl. Přijít o chvíli později, a celé stavení bylo by vyhořelo.

Opatrnosti nikdy nezbývá.

23.

Hmatám, citim.

Vím, kdy dotýkám se houby a kdy křídy, kdy cihly a kdy skla. Mohu prsty po těch věcech hmatati a tím poznávati, jsou-li měkké nebo tvrdé, mokré nebo suché, hladké nebo drsné. Mám hmat.

Vím, kdy je teplo a kdy je zima, kdy mám hlad a kdy žízeň, kdy bolest v noze nebo v jiném údě. Čiji to čili cítím to. Mám cit.

24.

Mé srdcečko také cíti.

Srdcečko mi tluče v tělčku; to má rádo otce, matičku. Víte-li, odkud to srdcečko mám? Dobrý Pán Bůh mi je daroval, abych ze všeho se radoval, vůkol co pěkného ve světě znám.

25.

Čiň dobrě bližnímu!

Vojtěch přišel ze školy domů a dostal od matky svačinu, krajíc pěkného bílého chleba. I šel na dvůr; ale sotva že počal

jísti, přišel k němu chlapec chudobný, a vida ten pěkný chléb, pravil lítostivě: Má sestra je mdlá po nemoci, té by chutnal bílý chlebíček; ale my si ho nemůžeme kupiti. Vojtěch podíval se na chlapce a zase na chlebíček, i rozlomil krajíc ve dví a větší kus dal chlapci řka: Na, dones ten kus sestře a řekni, že jí ho přeji ze srdce.

26.

Myslim, mluvím, jsem člověk.

Prokop byl jednou v domě, kde teta jeho bydlí. Zná teď ten dům a ví, kde stojí. Pamatoval si to.

Mařenka slyšela pohádku, kterou jí babička vypravovala. Umí ji teď také vypravovati. Pamatovala si ji.

Toník naučil se říkat otcí přání, ale již říkat ho neumí. Nepamatoval si ho, zapomněl je.

Kateřina dlouho hledala svou knihu, protože nevěděla, kam ji položila. Když si na to vzpomněla, našla ji.

Vojtěch když ze školy šel domů, vzpomínal si na to, co pan učitel vypravoval.

Říkal si to, aby toho nezapomněl. Ale nemluvil při tom ani nahlas ani pošeptmo, nýbrž tak, že toho nikdo neslyšel, že při tom ani ústy nehýbal. Myslil si to jen. Co cestou myslil, to matce doma vypravoval.

Já také mohu si něco mysliti a, co si myslím, vypravovati. Jsem člověk.

My všickni jsme lidé.

27.

Mluvím.

Ústa mám a mluvit umím. Čemu ještě nerozumím, po tom rodičů se ptám. Myslívám i rozmlouvám. Směji se a někdy zpívám; ráno, večer se modlívám, a má duše velebí Pána Boha na nebi.

28.

Budь upřimný!

Matka seděla s Martínkem ve světnici. Otec přišel právě ze zahrady a pravil hlasem přísným: Co jsem spatřil v zahradě! Květinky na jednom záhoně jsou pošlapány. Kdo mi pokazil radost?

Matka se zarmoutila, a Martínek uleklý díval se k zemi. Za chvíli se zeptal otec synka: Nevíš-li, kdo ty květiny pošlapal?

Tu vstal Martínek a pravil k otci s očima slzavýma: Ach, tatínku, já jsem to udělal; honil jsem se tam se soudruhem a nedal jsem pozor na cestičky.

Rodiče napomenuli chlapce a odpustili mu, protože se upřímně přiznal.

29.

Výstrahy.

Nepozorné, všetečné děti přicházejí často k úrazu; děti nestřídmé a mlsné připravují se o zdraví.

Dítky, neběhejte divoce po schodech!

Nenahýbejte se s oken anebo přes roubení u studnic!

Nesedejte za vůz!

Nenabíhejte do cesty, kudy se jezdí!

Nechoděte k neznámým koním!

Nedrážděte psů!

Nezdvihejte příliš těžkých věcí!

Nehrejte zbraní ani sirkami!

Nekoupejte se bez dohlídky, kde byste se mohly utopiti!

Neklouzejte se na tenkém ledě!

Nejezte ovoce nezralého!

Nejezte, co neznáte!

Nepijte, když jste uhřáty!

Neléhejte do chladku, jste-li upoceny!

30.

D u š e.

Jsme živi. Živé tělo je tak utvořeno, že můžeme dýchati, cítiti, viděti, slyšeti a všelijak sebou pohybovati. Ale tělo mrtvé není takové jako živé. Tělo mrtvé nedýchá, necítí, nevidí, neslyší ani sebou nepohybuje. Čím to jest? V těle živém je něco, čeho v mrtvém není. V těle živém je duše. Tělo samo nevidí ani neslyší ani necítí. Člověk vidí, slyší, cítí jen dotud, pokud má duši v těle. Tělo samo nic neví, o ničem nepřemýšlí, nic nechce. Ale duše v těle ví, přemýšlí a, co se jí líbí, to míti neb dělati chce. Tělo samo sebou nehýbá. Duše hýbá tělem.

Duše naše nikdy neumře, jest nesmrtelná;
tělo jest smrtelné.

Při smrti se duše od těla odděluje.

Duše bez těla jest pouhý duch.

31.

K ū ř.

Kůň má hlavu, trup s krkem, čtyři nohy
a ohon. To vše spolu je tělo koňovo.

Vnitř skládá se tělo z masa, z krve,
z kostí. Vně je maso kryto koží. Kůže po-
rostlá je srstí. V srsti rozeznáváme chlupy.

Z malého hříběte bývá veliký kůň.

Kůň roste.

Aby rostl, jí či žere.

Žere trávu a oves. Pije vodu.

Kůň vidí očima, slyší ušima, čichá nosem,
okouší jazykem a cítí po celém těle. No-
hama dupe, kráčí, běhá, utíká, cválá. Krk
ohýbá a kroutí jím. Ušima stříhá. Ohonem
se ohání.

Kůň je živ. Jest živ, ale nemluví. Žádný
kůň mluviti se nenaučí.

Kůň jest zvíře.

32.

Můj koník.

Já jsem hrdina z Drtína přeudatný :
nosívám ručnici, po boku šavlici,
střílím a šermuji po světnici.

Já mám koníčka, holečka dřevěného ;
však přece hýbá se, skáče a vzpíná se
pode mnou hopy, hop ! — stane zase.

Já se rozjedu, zajedu na dvoreček ;
jezdívám do kroku, hned zase do skoku,
kůň je vždy veselý bez obroku.

Já jsem školáček, vojáček přeudatný —
hrdina od kosti, který si s radostí
zahraje, zazpívá do sytosti.

33.

Jak pes slouží člověku.

„Aj, pastýři, mnoho zdraví !“

„Kam jdeš, psíku ?“ ovčák praví.

„Službu hledám,“ díl mu pes.

„Dostaneš jí ještě dnes.“

Bedlivě pes ovce hlídal,

s hospodářem chleba jídal,

milerád tím za vděk vzal,

peněz, šatů nedostal.

„Aj, myslivče, mnoho zdraví!“

„Kam jdeš, psíku?“ lesník praví.

„Službu hledám,“ díl mu pes.

„Dostaneš jí ještě dnes.“

Chytrě zajíce pes chytal,
kde se který lesem kmítal,
za odměnu od pána
kost' mu byla podána.

„Aj, sedláče, mnoho zdraví!“

„Kam jdeš, psíku?“ rolník praví.

„Službu hledám,“ díl mu pes.

„Dostaneš jí ještě dnes.“

Pečlivě pes domov hlídal,
a kdy škůdce zlého vídal,
vždycky silně štěkával,
za to v boudě léhával.

34.

Myslivec čihá na zajice.

Zajíček běží po silnici,

myslivec čihá za pšenicí:

„Počkej, zajíčku! já ti dám ránu,
hlavička se ti ulne na stranu.“

„Nebojím se tě, myslivečku,
uteku já ti do háječku:
tam se ti schovám,
střelit se nedám,
jsem rád živ jako ty, můj holečku!“

35.

Užitek zvířat čtvernohých.

Některá zvířata člověku slouží aneb jej obveselují.

Koně osedlává jezdec, aneb jej vozka do vozu zapřahá.

Vola zapřahá rolník do pluhu, když chce orati pole.

Pes hlídá dům i stádo, a myslivci pomáhá loviti zvěř.

Kočka lapá myši a potkany..

Mnohá zvířata dávají nám potravu za živa, nebo když je zabijeme.

Od krávy máme tučné mléko ku pití, do jídel, na máslo, tvaroh a sýr. Také ovce a koza dávají mléko za nápoj a na sýr.

Řezník poráží voly a krávy, aby nám opatřil maso hovězí. Z telat máme maso telecí, z vepřů vepřové, z beranů a ovcí skopové.

Pro maso střílí vají také zajíce, srnce a jeleny. Maso srnčí a jelení jmenuje se zvěřina.

Také nám poskytují zvířata mnohých látek na oděv a na obuv.

Kůži z volů, z krav a z telat vydělávají koželuži. Ovčí kožešinu připravují jircháři. Z vlny ovčí dělají soukenníci sukna a jiné vlněné tkaniny. Také dobře můžeme užít kůže koňské, kozí, vepřové, jelení, srnčí i zaječí.

36.

Kohout co dělá.

Aj, kohouťe, s pravdou ven! Což pak děláš celý den na dvoře, kde slepička krákorče?

Časně ráno, raníčko, než zasvítne sluníčko, kokrhám, píseň svoji zazpívám.

Slípky vodím k snídani, před stodolu na stlaní. Zobejte! zrnéčka si hledejte!

Najdu-li kde červička, dostane ho slepička, sobě sám, jen co zbijvá, ponechám.

Sousedova kohouta zaženu hned do kouta, sotva že na blízku se okáže.

A když večer nastává, zpěv můj dítky volává: Kykyryky! Jdi, děťátko, jdi a spi!

37.

Slepice.

Když snese slepice vajíčko, dá se do volání a kdáče:

Kokoko, kokoko kdák:

kam mám to vajíčko dát?

Když se jí hospodář nelibí, říkává mu:

Tototos, tototos hospodář?

tototos, tototos hospodář?

38.

Pasačka.

*Paste se, housata, roste vám travička;
roste vám, přiroste, spadne-li rosička. Hudě
hej, hejhej, hejsa, hej!*

*Do žita, pšenice na škodu nechoděte, hou-
sátek maličkých, husy, tam nevoděte! Hudě
hej, hejhej, hejsa, hej!*

*Neposlechnete-li, pozdvihnu metličku, po-
slehám, potrestám mlsavou hubičku. Hudě hej,
hejhej, hejsa, hej!*

*V louži se nebrouzdej, housátko žluťoučké,
umyj se v potoce a budeš hezoučké. Hudě
hej, hejhej, hejsa, hej!*

V zimě pochwálíme twoje bílé peršti, a ty dás nám také pečeni k večeři. Hudě hej, hejhej, hejsa, hej!

Housátko, husičky, děláte štěbety; jen aby nebyly ze štěbet klevety! Hudě hej, hejhej, hejsa, hej!

39.

Holubička.

Sotva bílý den zasvítá, holubice v polích lítá, lítá, nelení, tam po osení, a již v ranní době hledá pokrm sobě.

A když najde tam zrněčko, zaplesá její srdcečko. Mine hodina, nezapomíná holubice matka na svá holoubátka.

Prázna domů nepřiletí, pokrm nese pro své děti. Děti čekají a zavrkají, když se jejich máti nazpět domů vrátí.

Více než ta holubička pečuje o mne matička; práce nešetří, i když jsem větší, miluje mě stále; to jí buď ku chvíle!

40.

Liduška a holubička.

K Lidušce do pokojčka přiletěla holubička. Liduška malá se radovala, dala jí

zobáni, zbytky od snídaně, a ji hladila a k ní pravila: Nebojíš se mne, holubičko? Holubička zavrkala: Co bych se bála, má holčičko? Zlého jsem nic nedělala. Ty tak hodná vyhlížíš; vid, že mi neublížíš?

41.

Konipásek.

Konipásek bojí se, aby v zimě nezmrznul, proto uletuje na podzim do teplých krajin. Ale když jaro nastává, vrátí se k nám, posadí se na plot a volá sedlákovi do oken:

*Živ-lis, sedláče, živ-lis?
živ-lis?*

42.

Kdo vi, co je to?

Chodí to v koruně — král není,
nosí ostruhy — rytíř není,
má šavli — husar není,
k ránu budívá — ponocný není.

* * *

Bílé to vyhodíš,
a když to spadne,
je to žluté.

* * *

Roztloukla se nám bečička,
žádný bednář ji nespraví.

43.

Zvířátka také cití.

Neškodl, chlapče, ptáčkům, veselým zpěváčkům, oni libě zpívají a housenky sbírají.

Netrap nikdy zvířátek, nevybírej holátek; cítí bolest jako ty, nedělej jim trampoty!

44.

Vlaštovička.

Vlaštovička z rána budívá dítky, aby časně vstaly a do školy se vypravily. Zpívá jím:

*Vstala, vstala, vstala,
devět políček oblítala,
a ty ještě spíš?*

Z jara, když přiletí z daleké pouti své, volává:

*Na zimu jsem odletěla,
bylo všeho dosť;
na jaře jsem přiletěla,
není nikdež nic!*

* * *

Aj, ty vlaštovičko milá, kdes tak dlouho lítala? Zde jsi hnízdo opustila a je prázdné nechala! Či jsi byla v teplém kraji po ten celý zimní čas a se navrátila v máji do dědiny naší zas? — Vítej, rozmilá poutničko, z předaleké krajiny! Teplé zahřívá slunéčko již i naše končiny. Dopřejeme ti místečka, přijmeme tě pod střechu; vlet si do svého hnízdečka, potřebuješ oddechu!

45.

Člověk a skřivánek.**Člověk.**

Proč málo, skřivánku, na zemi zpíváš?
Pověz, můj milánku, proč vysoko létáš,
pod oblaky dlíváš, křídloma třepetáš?

Skřivánek.

Dole bydlím a sedám, dole potravy hledám;
pod oblaka lítam, Boha tam oslavují;
křídloma třepetám, že jsem zdráv, se raduji.

46.

Sup a čáp.

Volá sup: Čápe, hej! něco dej mi na zub! Čáp honem dí po něm: Máš-li chut, tu pobud'; raků, žab si nalap. Dí mu sup: Co do těch, těch si nech! Tam holub! Já za ním poletím. — Letěl sup dál a dál, a holub se ho bál. Ale aj, byl tu háj. Hajný sám čekal tam. Pif a paf! rány dal, a pes haf! Dále sup neletěl, sám holub uletěl.

47.

Kterak žáby na sebe pokřikuji.

Kmotra!

Co pak?

Pojďme!

Kam pak?

Vařit!

Co pak?

Ryby raky, ryby raky.

Na to všecky hrčí: Ryby raky, ryby raky,
ryby raky!

Potom se jedna optá: Dáš nám?

Druhá odpoví: Taky taky, taky taky.

A zas všecky: Taky taky, taky taky,
taky taky.

48.

Mravenci a včely.

Zvířátko pilné, mraveneček, sem a tam nosí svůj raneček. Od ranního šera až i do večera stále se pohybuje, vesele vždy pracuje.

Včelička hledá na lučinách medovou štávou po květinách; co si v létě nasbírá, v zimě strádmě požívá.

49.

Moucha a komár.

Lítala moucha světnicí, spatřila s vímem sklenici; trochu se vína napila, hned se jí hlava točila.

Sotva to komár uhlídal, moudře sám sobě povídal: „Ve víně já se nesmočím, raděj si v světle proskočím.“

Lítal a lítal světnicí, uviděl svíci hořící; svíce jej k sobě vábila a hned mu křídla spálila.

50.

Kolik živočichů.

Rád bych věděl a spočítal, kolik jest na zemi zvěřátek, kolik pod oblohou ptáčátek? Ale kdož pak z lidí dobré by mi

vypočítal, co mé oko sotva vidí, všecky broučky a červičky, všecky ve vodách rybičky? Lidé velcí, učení, v uměních vycvičení, sotva jejich jména znají, jak je všecky spočítají? Darmo já se lidí ptám, jediný Bůh ví to sám; on jím denně pokrm dává, i mně život zachovává.

51.

Jabloň. Stromy.

Jablka se trhají na jabloni. Jabloň bývá v zahradě. Stojí tam stále na jednom místě a má v zemi kořen, nad zemí kmen, na kmeli větvě, na větvích listy. Nejprve je kmen nízký a tenký, ale každým rokem stane se trochu vyšším a silnějším. Vzrůstá. Také větve vzrůstají. Když jabloň vzroste, bývá na jaře mezi listím jejím mnoho květu. Květ brzo opadá, a začnou se z něho dělati malá jablíčka. I ta znenáhla rostou. Když vyrostou, nesmějí se hned trhati, protože jsou ještě velmi kyselá a trpká. Za několik neděl zesládnou, uzrají, jsou zralá.

Jako jabloně rostou také hrušně, švestky, třešně, ořechy. Rostou, avšak nevidí, ne-

slyší, necítí a z místa, na němž stojí, se nepohybují. Nejsou zvířata. Jsou rostliny.

Ze kmene jejich, když se skáci, může se řezati a štípati dřevo. Jsou to stromy.

K rostlinám a stromům počítá se také dub, buk, lípa, bříza, jedle, smrk, borovice.

Jabloně, hrusně, švestky, třešně, ořechy sázíme v zahradách pro chutné ovoce. To jsou stromy ovocné. Ostatní stromy nejvíce v lesích pro dříví se sázejí. Proto lesní stromy se jmenují. Lípa má listy široké, jedle úzké a špičaté jako jehla. Takovému listí říká se jehličí. Lípa je strom listnatý, jedle jehličnatý.

52.

Kdo tomu rozumí?

Zelená jsem, tráva nejsem,
žlutá jsem, vosk nejsem,
tvrdá jsem, kost nejsem,
sladká jsem, med nejsem.

* * *

Plná škola dětí,
a nemají kudy ven.

* * *

Zkroucený, svázaný,
přec o svatbě skáč.

* * *

Kdo to nevidí, zvedne to;
kdo to vidí, nechá toho ležeti.

53.

Co z rostlin se vyrábi.

O stromy lesní pečují lesníci, o rostliny v zahradách zahradníci, o rostliny na poli rolníci.

Ze zrní obilného mlynář mele ve mlýně mouku, kroupy, krupici, jáhly.

Z mouky pekaři pekou chléb a housky.
Z ječmene sládci dělají slad. Ze sladu a chmele vaří se pivo.

Z bramborů dělá se škrob a líh.

Z cukrovky vaří se v továrnách cukr.

Lněné vlákno se spřádá. Z příze tkalci tkají plátno a jiné tkaniny.

Dříví stromů se běže na pálení. Dělají se z něho také klády na stavění domův a prkna. Z prken truhláři robí stoly, skříně, židle, lavice a jiný nábytek.

54.

Křemen. Nerosty.

Křemen nalézá se v zemi nebo na zemi. Neroste, necítí, nehýbá se samovolně. Není ani zvíře ani rostlina.

Podobně jako křemen nachází se v zemi hlína, písek, sůl, síra, železo, měď, olovo, zlato, stříbro. Jsou v zemi, ale nevyrostly. Jsou nerosty.

55.

Užitek nerostů

Ze hlíny dělá hrnčíř hrnce a jiné nádobí do kuchyně.

Cihlář ze hlíny pálí cihly; z cihel zedníci stavějí domy.

Kámen ve skále se láme, aby se ho na stavění užilo. Pískový kámen otесávají kameníci.

Z vápence vypalují vápeníci vápno; vápno se hasí a s pískem na maltu míší.

Soli potřebujeme do pokrmů.

Železo zdělávají kováři, zámečníci, nožíři, kosaři, mečíři, klempíři a jiní řemeslníci.

Kováři dělají pluhy, radlice, motyky, sekery, řetězy, hřeby, podkovy, ráfy na kola; zámečníci nejvíce zámky, klíče a kování na dvéře a okna; nožíři nůžky a nože; kosaři kosy a srpy; mečíři šavle a meče; klempíři plechové nádobí, roury a žlaby.

Z mědi a cínu dělají kotláři a cínaři nejvíce nádoby, jako konvice, kotly, vany a podobné.

Ze stříbra a zlata razí se peníze. Zlatníci zhotovují z těchto kovů prsteny, náušnice, náramky, řetízky a jiné skvosty. Hodináři dělají všeliké hodiny. Kapesní hodinky zasazují mnohdy do pouzder zlatých nebo stříbrných.

56.

Den a noc.

Vídáme nad sebou oblohu buď jasnou buď zamračenou.

Na jasné obloze ukazuje se nám někdy slunce, někdy měsíc a hvězdy.

Slunce nevidíme vždy stejně vysoko.

Nejnáze jest, když vychází nebo když zapadá.

Když slunce vychází, říkáme, že jest jítro čili ráno; po západu nastává večer a noc.

Od rána až do večera slunce svítí čili světlo dává; tu je den — den světlý.

V polovici dne či v poledne je slunce nejvýše na obloze.

Noc trvá od večera až do jitra. Počátek noci jmenuje se soumrak, konec svítání.

Za dne vše lépe viděti jest nežli v noci, protože slunce jasněji svítí než měsíc a hvězdy.

Nesvítí-li v noci ani měsíc ani hvězdy, nastane čirá tma.

*Metu, metu —
nevymetu;
nesu, nesu —
nevynesu;
až čas přijde,
samo vyjde.*

57.

Den a rok.

Ke dni počítáme také noc. Proto říkáme, že celý den trvá od jitra do jitra, od poledne do poledne, od večera do večera, od půlnoci do půlnoci.

Takový den má dvakrát dvanáct hodin.

Sedmi dnům říkáme týden, a ty se jmenují: neděle, pondělí, úterý, středa, čtvrtok, pátek, sobota. Neděle jest den Páně; ostatní dnové jmennují se všední a jsou ku práci ustanoveni.

Čtyři neděle a dva nebo tři dni k tomu činí jeden měsíc.

Rok má dvanáct měsíců, a ty se jmenují: leden, únor, březen, duben, květen, červen, červenec, srpen, září, říjen, listopad, prosinec.

Také se praví, že má rok čtyři čtvrtletí: jaro, léto, podzim a zimu. Každé čtvrtletí má tři měsíce nebo třináct neděl.

* * *

Jeden otec má sedm synů, a každý ten syn má jednu tvář bílou a jednu černou.

* * *

*Stojí, stojí dub,
a na tom dubě
dvanáct větví,
na každé větvi
po čtyřech hnězdách,
a v každém hnězdě
po sedmi vajíčkách.*

Piseň letní.

Tráva, tráva, tráva zelená!

 Usychala travička,
 spadla na ni rosička;
tráva, tráva, tráva zelená!

Hájek, hájek, hájek dubový!

 V něm obývá slavíček,
 umí mnoho písniček;
hájek, hájek, hájek dubový!

Louka, louka, louka za vodou!

 Kvetou na ní květiny,
 libovonné bylinky;
louka, louka, louka za vodou!

Růže, růže, růže červená!

 Kdo ji trhá, píchne ho
 do palečku měkkého;
růže, růže, růže červená!

Lípa, lípa, lípa košatá!

 Libě voní její květ,
 z něho včelky berou med;
lípa, lípa, lípa košatá!

Žito, žito, žito se bělá!

Nový zraje chlebíček,
naklepeme srpeček;
žito, žito, žito se bělá!

Pšenka, pšenka, pšenka dozrává!

Až ji všecku požneme,
obžinky mít budeme;
pšenka, pšenka, pšenka dozrává!

Léto, léto, léto radostné!

Koho těší v poli klas,
zvučný vydá zpěvu hlas:
Léto, léto, léto radostné!

59.

Hra na vojáky.

Tluče bubeníček, tluče na buben, a svolává hochy: Hoši, pojďte ven! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky. Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Vezměte své tašky a své ručnice; připněte si k boku ostré šavlice! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky. Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Do řady se stavme, malí vojáci, i budeme někdy statní jonáci! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky. Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Tam je břeh u cesty jako pevný hrad, toho dobudeme beze všech útrat. Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky. Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Tam stojí bodláčí: Hej na ně spolu! To my posekáme: Všem hlava dolů! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky. Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Utíká zajíček, má před námi strach; běžet ho necháme, schováme si prach. Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky. Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Sedě teď na bobku stříhá ušima; snad se nám vysmívá ta čtveračina! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky. Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

My jej potrestáme, neuteče zdráv; na zajíce střelme: pif! a puf! a paf! Zahrajem si na vojáky, máme flinty a bodáky. Hola, hura, hej, nikdo nemeškej!

Zahnali jsme svého již nepřítele; vítězi se vratme domů po dole! Hráli jsme si na vojáky, složme flinty a bodáky! až pak bude čas, zahrajem si zas!

60.

Kdo to uhodne?

Přišel k nám bílý kůň,
zalehl nám celý dvůr.

* * *

Kousá, kousá —
nemá zubů,
lítá, lítá —
nemá křídel.

* * *

Sletěl ptáček bezperák
na náš stromek bezlisták,
přišlo na něj bezzubátko,
sežralo to bezpeřátko.

* * *

Běhá to okolo chalupy,
dělá to cupity, cupity.

61.

Ptáček v zimě.

Kdo to klepá venku? Hleďme, modrý ptáček! Na našem okénku sedí ubožáček. V poli všecko pusto, sněhu padá husto. Nám je dobře ve světnici, ptáček mrzne na větvici. Pojd' sem, ptáčku, pojď, zpěváčku! drobtů dosti máme; těch my tobě dáme, a na první jarní den pustíme tě zase ven.

62.

O Bohu.

Pán Bůh jest pouhý duch. Viděti ho nemůžeme. Ale vidíme přemnoho těch krásných věcí, které učinil na nebi i na zemi. Co lidé udělati nemohou, Pán Bůh jediný učiniti může. Nám dává živobytí. Od Pána Boha máme tělo i duši. Duši naši učinil rozumnou, aby poznávala, co jest krásné a dobré. Také vůli jí udělil, aby ráda konala to, co rozum za dobré uznává.

Bůh ví, co bylo, co jest nyní, co bude. Vidí, co se děje na zemi i na nebi. Jemu známo jest, co myslíme, čeho si žádáme, co mluvíme i co konáme.

Dobří lidé líbí se Bohu, zlí se mu protiví.

Rakouská národní hymna.

Zachovej nám, Hospodine,
Císaře a naši zem!
Dej, ať z víry moc Mu plyne,
Ať je moudrým vladařem!
Hajme vždy koruny Jeho
Proti nepřátelům všem:
Osud trůnu Habsburského
Rakouska jest osudem.

Plňme věrně povinnosti,
Chraňme právo počestně,
A když třeba, s ochotností
V boj se dejme statečně!
V paměti povděčné mějme
Slávu vojska vítěznou, —
Jméň, krev i život dejme
Za Císaře, za vlast svou!

Čeho nabyl občan pilný,
Vojín zbraní zastávej;
Uměním a vědou silný
Duch se zmáhej, jasně skvěj!
Bože, slávy rač popříti,
Žehnej vlasti milené:
Slunce Tvé nechť v míru svítí
Na Rakousko blažené!

Stůjme k sobě každou chvíli;
 Svornost' jenom moci dá;
 Spojené kde vládnou síly,
 Snadno vše se vykoná.
 Když se ruka k ruce vine,
 Pak se dílo podaří;
 Říš Rakouská nepomine:
 Sláva vlasti, Císaři!

Císaři po boku vládne,
 Rodem, duchem sprízněná,
 V kráse, kteráž neuvadne,
 Císařovna vznešená.
 Bože, račiž rozkvět nový
 Habsburskému domu dát:
Františkovi Josefovi,
Alžbětě rač požehnat!

Obsah.

Čtení počátečné.

	Strana
a) <i>Pismo psací</i>	1
1. Slabiky o dvou hláskách. Samohláska po souhlásce	8
b) <i>Pismo tiskací</i>	86
2. Samohlásky po souhláskách i před nimi	—
3. Slabiky o třech hláskách. Samohláska mezi souhláskama	—
4. Souhláskové skupiny	40

II. Velká začáteční písmena.

a) <i>Pismo psací</i>	61
b) <i>Pismo tiskací</i>	68

Čtení poučné.

1. Milý Pán Bůh	67
2. Dobrý počátek	—
3. Dobrý pořádek	68
4. Tichý žáděk	69
5. Hodná Bětuška	—
6. Piseň o hodném dítku	70
7. Tělo moje	71
8. Části hlavy	—
9. Části obličeje	—
10. Budu se umývati	72
11. Části paží	—
12. Ruce moje	Kar. Vinařický
13. Nohy moje	Kar. Vinařický
14. Vidím	—
15. Oči moje	Kar. Vinařický
16. Co zrakem pozorujeme	—
17. Opatrný Petr	—
18. Slyším	75
19. Uši moje	Kar. Vinařický
20. Poslouchej!	—
21. Čichám, okouším	—
22. Opatrná Verunka	77

	Strana
28. Hmatám, cítím	78
24. Mé srdečko také cítí	—
25. Číň dobře bližnímu!	—
26. Myslím, mluvím, jsem člověk	79
27. Mluvím	Kar. Vinařický 80
28. Bud upřímný!	—
29. Výstrahy	81
30. Dušo	82
31. Kůň	83
32. Můj koník	Ignác Janda 84
33. Jak pes slouží člověku	—
34. Myslivec číhá na zajice	85
35. Užitek zvířat čtvernohých	86
36. Kohout co dělá	Pavel Jehlička 87
37. Slepice	Kar. Jar. Erben 88
38. Pasačka	Kar. Vinařický 89
39. Holubička	Kar. Vinařický 90
40. Liduška a holubička	Kar. Vinařický 91
41. Konipásek	Kar. Jar. Erben 92
42. Kdo ví, oo je to?	Kar. Jar. Erben 93
43. Zvěřátka také cítí	Kar. Vinařický 94
44. Vlaštovička	Erben — Vinařický 95
45. Člověk a skřivánek	Kar. Vinařický 96
46. Sup a čáp	Kar. Vinařický 97
47. Kterák žáby na sebe pokřikuji	Kar. Jar. Erben 98
48. Mravenci a včely	Kar. Vinařický 99
49. Moucha a komár	Pavel Jehlička 100
50. Kolik živočichů	Kar. Vinařický 102
51. Jablonoň Stromy	—
52. Kdo tonu rozumí?	Kar. Jar. Erben 103
53. Co z rostlin se vyrábí	—
54. Křomen. Nerosty	—
55. Užitek nerostů	—
56. Den a noc	—
57. Den a rok	—
58. Písčn letní	Kar. Vinařický 105
59. Hra na vojáky	Kar. Vinařický 106
60. Kdo to uhodne?	Kar. Jar. Erben 107
61. Ptáček v zimě	Kar. Vinařický 108
62. O Bohu	—
Rakouská národní hymna	—

Vysvětlení hádanek. Článek 9. 1. Oči. 2. Pila. — Článek 42.
 1. Kohout. 2. a 3. Vejce. — Článek 52. 1. Mrkev. 2. Makovice.
 3. Věnce. 4. Červivé ovoce. — Článek 56. Slunečné světlo oknem do
 světnice na podlahu padající. — Článek 57. 1. Týden. 2. Rok, měsíc,
 týden a den. — Článek 60. 1. Snih napadlý. 2. Snih poletující.
 3. Snih a slunce. 4. Dešťové kapky, padající s okapu.